

Nézők és szereplők

Két hónappal azt követően, hogy megvédtem *Új opportunizmus. Michel Houellebecq Behódolás című regénye: a valósággá vált utópia* című doktori disszertációm, meghívtak a prágai Károly Egyetemre előadást tartani a Francia Fordulat című konferencián, amely Visegrád Napján zárul. Azonnal igent mondtam, ki nem hagynám a legnagyobb közép-európai ünnepet a Cseh Konföderációs Állam fővárosában. Távolról sem mellesleg a tudományos karrieremnek is jót tesz majd a részvétel ezen a tudományos seregszemen, amire történetének tizenhárom esztendeje során negyven év alatti előadót mindösszesen két alkalommal hívtak, harmincöt alattit pedig egyszer sem. Én harminckét éves vagyok, három évvel a disszertációm tárgyául szolgáló regény megjelenése után születtem egy poros alföldi faluban, Magyarországon. A szüleim miattam tértek haza Londonból, ahol azt megelőzően hét évig dolgoztak. A londoni megtakarításaikból vásárolták és újították föl a családi házat, amelyben a világra jöttem – a fürdőkádban, egy bábaasszony segítségével. Akkoriban nagy divatja volt az otthon szülésnek, kivált a fiatal értelmiség körében, amiképpen a „vissza a természethez!” jelszavát is elsősorban ők követték. Például a szüleim. Ezért költöztek egy falu szélére. Apám bölcsész volt, anyám néprajz szakot végzett; Londonban egy pizzériában dolgoztak mind a ketten, apám futárként, anyám kezdetben mosogatóként, később egészen a szakácssáig ívelt a karrierje. Egy hatalmas házban laktak London külvárosában, lengyelekkel, románokkal és szlovákokkal egy háztartásban. Későbbi elbeszéléseik alapján csoda, hogy egyáltalán megfoganhattam azon a tömegszálláson. Bámulatos, hogy annyi intimitást ki tudtak küzdeni maguknak, ami ehhez szükséges volt.

– Nem akartuk, hogy ott növekedj föl – mesélte az anyám úgy másfél évtized múltán. – Sok oka van ennek. Például az, hogy ha oda jutsz, magán oktatási intézményre nem teltt volna, az állami meg...

Legyintett. Anyámra mindig is jellemző volt, hogy félbehagyja a magyarázatait, többnyire a történeteit is. Gyerekkoromban bosszantott ez a szokása,

BENE ZOLTÁN (1973) író. Szegeden él, doktorjelölt (SZTE Málnási Bartók György Filozófiai Doktori Iskola).

később már nem érdekelt, talán megszoktam, talán immunissá váltam. Manapság magamon is észlelem ugyanezt az idegesítő tulajdonságot: beszélgetés közben félbehagyok gondolatmeneteket, és nem vagyok hajlandó újra fölvenni az eldobott fonalat. Ezzel szemben a tudományos munkámban éppen a koherenciát, a világos okfejtést, az alapos argumentációt szokták kiemelni. Erősen remélem, hogy Prágában is jó benyomást teszek majd a konferencia résztvevőire. A Konföderáció legjelesebb francia szakértői lesznek ott – történészek, művelődéstörténészek, irodalmárok, filozófia- és tudománytörténészek, szociológusok –, nem vallhatok kudarcot.

Ám mielőtt útra keltem volna, föl kellett keressem egy barátomat, Silas Kaspersent. Meg akartam kérni, hogy kétnaponta látogasson el a lakásomba, míg távol vagyok, s adjon enni a kanári madaraimnak, Csipnek és Csupnak. A barátom a dán kolónia részére épített telepen lakott Újszegeden. Amikor két éve százezer dán menedéket kért a Konföderációtól, kétszáz családot Szeged városa fogadott be, így kerültek ide a skandinávok. Silast azonban nem itt ismertem meg, hanem még Kanadában, ahol ugyanannak az egyetemnek voltunk vendéghallgatói. Elmondása szerint emiatt az ismeretség miatt kérte a magyar hatóságokat, hogy az én városomban helyezték el. Többnyire franciául társalogtunk, bár Silas napról napra egyre jobban beszélt magyarul.

Nem szeretem az autókat, Silashoz is a robogómmal mentem. Nem a legrövidebb utat választottam, inkább a legújabb, a negyedik hídon keltem át a Tiszán. Szerettem ezt az új hidat, karcsú, légies szerkezetét, a rengeteg növényt, amely mintha magából a betonszerkezetből sarjadt volna elő, az arcomat simogató szelet, a pazar látványt a folyóra, ami a híd közepéről tárul elém. Előre örvendeztem, hogy elmesélhetem Silasnak a megtisztelő fölkérést, direkt nem hívtam föl telefonon, legyen nagyobb és élményszerűbb a meglepetés, a közös öröm. Tudtam, hogy a napnak abban a szakaszában (délután öt óra volt) otthon találok, mindig ebben az időben beszélgetett a világhálón a földteke egyéb zugaiba szakadt rokonaival.

Odaértem az úticélmhoz, megnyomtam a panelen a megfelelő gombot. Nem történt semmi, az ajtó zárva maradt. Lenn álltam a társasház bejáratánál, értetlenül, csalódottan, amiért a kaputelefon (illetve azon keresztül a barátom) nem reagál. Szerencsémre épp egy idősebb hölgy érkezett haza, korábban többször összefutottunk már.

- Kom han til Silas? - mosolygott rám az asszony, miközben kinyitotta előttem az ajtót.

- Tak, Fru Hansen - mosolyogtam én is, s ezzel nagyjából ki is merítettem dán tudásomat.

Kettesével szedtem a lépcsőfokokat. Nyilván elromlott a rendszer, gondoltam, ezért nem hallotta meg Silas a kaputelefont. A barátom a harmadikon lakott, a lépcsővel szemben. Megint csöngettem, s mivel megint nem történt semmi, kopogtattam, aztán dörömböltem.

- Leder du efter Silas? - hallottam hirtelen a hátam mögül. A szomszédos lakás ajtajában egy fiatal fiú állt.

- Igen, Silashoz jöttem, a barátja vagyok.
- Jeg kan huske. Ó itthon. Nem elmegy.
- Nem nyitja ki az ajtót – magyaráztam. – Valami baj lehet? Rosszak a csengők?
- Jeg har nøglen til lejligheden – mondta a fiú, azzal eltűnt a lakásában. Az ajtót nem csukta be maga után. Álltam ott, akár a Bálám számara, nem értettem a helyzetet. A szomszéd pár másodperc múlva ismét megjelent, a kezében egy kulccsal.

- Silas kulcs – igyekezett megértetni velem a helyzetet, s már nyitotta is a zárat.

Először én léptem a lakásba, s mivel ismertem a járást, a nappali felé vettem az irányt, Silas ott szokott csetelni a rokonaival. A nappali azonban üresen tángott. A hálószobában sem találtunk senkit. Amikor viszont a fürdőszobába nyitottam be, elállt a lélegzetem: a barátom a kádban hevert, élettelen, elkékült arccal. A szomszéd ifjú dánul kiabált. Inkább óbégatott. Engem hirtelen szokatlan nyugalom szállt meg, visszaléptem a helyiségből, becsuktam az ajtót, hívtam a rendőrséget a mobilomon. Mire letettem a telefont, már vagy heten toprogtak körülöttem, izgatottan beszélgettek egymás között. Egy szavukat sem értettem.

- Meghalt? – kérdezte magyarul egy férfi. Magas, szőke, igazi északi típus.

- Biztosan – bólintottam.

- Hogyan történik volt?

- Attól tartok, meggyilkolták.

A nappaliban, a kanapén egy Andersen-kötet hevert, az a könyvjelző kandikált ki a lapjai közül, amit én hoztam Silasnak Zágrárból, ahol egy irodalomelméleti szimpóziumon vettem részt pár hónapja. A barátom nagy rajongója volt Andersennek.

- Néhol szirupos és nem olyan karcosan hiteles, mint a népmesék – magyarázta egy alkalommal, sörözés közben, franciául –, de ez egy csöppet sem zavar. Szeretném azt hinni, hogy az igazi dán lélek Andersenből és Kierkegaard-ból érthető meg. A kettőből együtt, semmi szín alatt külön-külön.

Hosszan taglaltuk a kérdést. Egy úszóházon kialakított sörözőben ültünk, s miután kifogytunk a témákból, csöndesen néztük, ahogy a Tisza tovasodor egy dús lombú faágot – talán vihar tépte le –, tekintetünkkel követtük az evezősoket, a kajakosokat és a kenusokat, a sárkányhajókat és az uszályokat, néztük a horgászok csónakjai körül fodrozódó vizet és a damilokon mint megannyi pókhálón megcsillanó napfényt. Olyan békésnek tűnt minden, pedig a barátom nem sokkal korábban ezer veszéllyel szembenézve menekült Dániából a zavaros német vidéken keresztül a Konföderáció határáig. És most mégis halott.

A kiérkező rendőrök egytértettek velem. Silast megfojtották. Miután ezt komor arccal megállapították, a szomszédokkal kezdtek foglalatzkodni. Én húsz perc múlva távozhattam. Addig az Andersen-kötetet lapozgattam, nézgettem az illusztrációkat.

- Maga fontos tanú, nyugalmasabb körülmények közt beszélünk. Holnap reggel kilencre jöjjön be a rendőrségre – nyújtott át egy névjegyet a nyomozó.

- Ott leszek - válaszoltam. - Elvihetem ezt a könyvet emlékébe?

A rendőr bólintott. Letrappoltam a lépcsőn, föl pattantam a robogómra. Hirtelen szél támadt, az arcomba vágott egy maréknyi port. Nem zavart. Az alföldi faluban, ahol fölnőttem, hozzászoktam ehhez. A település, amit tizennyolc éves koromig az otthonomnak tekintettem, néhány kilométerre fekszik Kecskeméttől, ahová a szüleim dolgozni jártak, anyám az egyik múzeumba, apám meg a Mercedes gyárba (akkoriban a német üzemek gyakorta alkalmaztak egy-egy bölcsészt, hogy legyen, aki másfajta kreativitást hozhat a termelésbe, mint a mérnökök). Abban a faluban a legjellegzetesebb a homok volt. És a por, amely szemet-szájat ingerlően, torkot kaparva szállongott már az enyhén lengedező szélben is, s ha netán komolyabb légáramlás kerekedett, ellenállhatatlanul beborított mindent. Ha a nyári kánikula idején levél se rezdült a fákon, ez a furcsa természetű homok akkor is beleragadt az izzadtságtól nedves bőr pórusaiba, aminek következtében az ember folyton folyvást viszketett. Az egész falu erre a homokra épült, még hozzá a pusztá kellős közepén (ami nem nehéz mutatvány, minthogy a pusztának csak kellős közepe van, egyéb földrajzi kiterjedései oly nehezen és csak nagy-nagy szakértelemmel észlelhetők, hogy szinte nem is léteznek), egy régi kun szállás helyére, a születésem előtt bő egy évszázaddal. Aligha akadt néhány kisholdnál nagyobb terület azon a vidéken, ahol más lett volna a talaj, mint málló, porladó, folyó, süppedő s nyáridőben égetően forró homok, mindent ez a matéria töltött be és ki. A homokon hamar elszaporodott a szőlő, és elterjedtek a gyümölcsfák, s a falusiak a múlt század nagy részében, akár saját földjükön, akár az államén gazdálkodtak, ebből éltek: a szőlőből és a gyümölcsből. Többször virágzott föl és jutott válságba a község gazdasága, jobbára a politikai változásokkal összhangban. A gyerekkorom idejére azonban már réges-régen a múlt ködébe veszett az az időszak, amelyben a falu nagy részének a mezőgazdaság biztosította a kenyeret, számomra mindez történelem volt csupán. Az én időmben az emberek oroszlánrésze legfeljebb saját kis konyhakertjét gondozta, s ez azóta sem változott. Amire én emlékszem abból a faluból, az az, hogy a homokba süppedve milyen focizni; hogy a régi, elhagyott vasúti pálya sínjei szinte izzottak a nyári forróságban; hogy a tanító néni milyen mélyen elpirult, amikor második korunkban Tormás kilátásba helyezte, hogy egyszer meg fogja pocsékolni; hogy a helyközi buszjáraton reggelente milyen édes érzés volt figyelni, ahogy a lányok haján megcsillan a napsugár, mialatt Kecskemét felé robogtunk, ahová gimnáziumba jártam; hogy mekkora élmény volt a faluszéli portánk végéből a végtelenbe bámulni; hogy miként törpül el az ember egyedül csatangolva a falut körülölelő pusztaságban; hogy az elhagyott állomásépületben milyen íze volt a bornak és a csóknak; s arra is, persze, hogy vagy jómódú, vagy igen szegény emberek éltek a településen, előbbieket nagyrészt eljártak dolgozni a városba, utóbbiak otthon ültek, meg a kocsmában, esetleg a kertjüket gondozták; a faluban az önkormányzat számított a legnagyobb munkaadónak. Mi a módosak közé tartoztunk. Egyébiránt akadt még gyümölcsös is, szőlő is bőven a határban, ám az összes mezőgazdasági hasznosítású terület

mindössze úgy három ember birtokában állt, nem többében. Munkás kezet nemigen igényeltek a nagybirtokosok, a gépeikkel szinte mindent megoldottak. Amit nem, arra hajléktalanokat hoztak a városokból a földjeiken omladozó, elhagyott tanyákra, ahol mintegy rabszolgaként tartották őket. Manapság már leginkább menekültek laknak azokban az azóta némiképp följújtott épületekben szerte az Alföldön, de a függőségi viszonyok aligha változtak.

Miután megtanultam olvasni, faltam a könyveket. Hamar egyértelművé vált, milyen pályára lépek majd. Tizennyolc évesen a szegedi egyetemre jelentkeztem, irodalomtudományt akartam hallgatni. Elsőre fölvettek oda, ahová vágyakoztam. Pontosan Visegrád Napján költöztem Szegedre, azon a napon, amelyiken megszületett a Visegrádi Konföderáció. Az apám hozott le ide. Egy héttel korábban már kivett egy albérletet a bölcsészkarhoz közeli Alföldi utcában, amit két év múlva meg is vásárolt, azóta is ebben a lakásban élek. Az úton, az autóban a kis fedélzeti képernyőn néztük az internetes közvetítést a ceremóniáról. Figyeltük, ahogy a lengyel, a magyar, a cseh, a szlovák, a horvát, a szerb és a román vezetők aláírják a Konföderációs Chartát. Hat esztendővel a Francia Fordulat után és négy évvel Németország széthullása előtt. Visegrádon – attól a naptól fogva a Konföderáció jelképes fővárosában, amely jogilag önálló városállam, nem tartozik egyetlen tagországhoz sem – erre az alkalomra építették a Charta Palotát az ünnepélyes aktus színhelyéül. Többször is jártam ott az elmúlt időben: a Duna partján áll méltóságteljesen, falai közt őrzik a Chartát és a Közös Alkotmányt. Apámmal fél szemmel az utat, fél szemmel a monitort figyeltük, alig százszal haladtunk. Mindenki ekkora sebességre állította a tempomatot az autópályán, mindenki az adást nézte. Mire megérkeztünk Szegedre, megszületett a Konföderáció. (Erről a szóról állítólag már az Egyesült Államokban sem elsősorban az 1861–65 között zajló polgárháború déli szecesszionistái jutnak az emberek eszébe – már azokéba, akiknek egyáltalán bármi is eszébe jut még egy-egy kifejezésről, fogalomról –, hanem az új kelet-közép-európai államalakulat.)

Az egyetemen könnyedén haladtam előre, s miután lediplomáztam, egy ösztöndíj révén három évet töltöttem a quebeci Université Lavalon, ahol elsősorban modern francia irodalmi, valamint francia művelődéstörténeti és történelmi kurzusokra jártam. Ott ismertem meg Silast, aki történészhallgató volt, főként a napóleoni háborúkkal foglalkozott, egyéves ENSZ-ösztöndíjjal érkezett Oden-séből. Rajta kívül rengeteg európai, mindenekelőtt franciaországi menekülttel ismerkedtem meg Quebecben és Montréalban, s akkor, a hatásukra határoztam el, hogy a doktorimat valami olyasmiből fogom megírni, ami a Francia Fordulathoz kapcsolódik. Így kötöttem ki végül Houellebecq-nél és a *Behódolás*nál. A dolgozatomat magamban azoknak ajánlottam, akik nem hódoltak be. És sokan közülük ezért azzal fizettek, hogy el kellett hagyniuk a szülőhazájukat. Ennek következtében Kanada lakossága közel hatmillió francia bevándorlóval növekedett, akik nagyrészt Quebecben és Montréalban telepedtek le. Maga Houellebecq is Kanadában hunyt el. A doktori iskolát már ismét Szegeden vé-

geztem, a disszertációt is itt védtem meg, s ennek köszönhetően kaptam a meghívást Prágába, egy jeles konferenciára, amint már említettem.

És aminek örömét már nem tudtam megosztani Silasszal. Teljes erővel akkor lett úrrá rajtam a döbbenet és a szomorúság, amikor hazaértem. Kedveltem Silast, már Quebecben is jól megértettük egymást, az utóbbi két évben pedig közeli barátokká váltunk. Sosem éreztem még ilyen erősen, hogy veszteség ért. Gyerekkori cimboráim után, akik mellől rég elsodródtam, nemigen bánkódtam soha. Mind a poros alföldi településen maradtak, vagy ha netán odébbálltak azóta, számomra akkor is örökké oda tartoznak, s mára aligha maradt bennünk bármi közös. Utoljára négy éve jártam a faluban, ahol fölnöttem, azon a napon, amelyiken a szüleim beköltöztek Kecskemétre. Apám már nem a Mercedes üzemében dolgozott, a kínai tulajdonos nem látta értelmét, hogy bölcsészeket alkalmazzon, viszont anyám szerzett neki állást a múzeumban, így egymás mellett munkálkodhattak, mint hajdanában a londoni pizzériában. Ültem a teherautó platóján, a családi bútorokon, nézelődtem, s azért fohászkoztam, hogy törjön rám a megihatottság, az elveszettség vagy a nosztalgia. De hiába igyekeztem erőnek erejével érezni valamit, pár tucat délibábos emléken kívül már semmit nem jelentett számomra az a vidék. A középiskolai társaimmal se nagyon tartottam a kapcsolatot érettségi után, s az egyetemen nem találtam igazi barátokra. Az az igazság, hogy messze Silas állt hozzám a legközelebb az életben – talán azon a néhány nőn kívül, akikről ideig-óráig azt gondoltam, velük fogok élni, míg meg nem halok. Aztán ez az érzés mindig gyorsan elmúlt. Gyorsabban, mint szerettem volna. Anyámat és apámat, magától értetődően, szeretem; mindig jó szülők voltak, a családukból egyszer sem akadtak komolyabb gondok, mégsem állok olyan közel hozzájuk, mint (el)várható volna. Mindig maradt távolság köztük és köztem, mintha párhuzamos univerzumokban élnénk az életünket. Néha ugyan át-átlépünk egymáshoz, eljártsszuk, hogy ugyanabban a dimenzióban létezzünk, ám a lelkünk mélyén nagyon jól tudjuk, pusztán ámítjuk magunkat és egymást. Nem értem, miért alakult így. Ugyanakkor ez nem csak az én problémám. Az egész generációm és a következő nemzedékek is így viszonyulnak a szüleikhez: mindazok, akik a tízes évek végén vagy azt követően jöttek világra. Azt hiszem, nem túlzás azt állítanom, hogy igazán soha senkihez nem álltam közel. A legközelebb talán éppen Silashoz. És vele még erről is lehetett beszélni. Többé már nem lehet.

Összecsomagoltam az útra. Két nap múlva indulnom kellett. Úgy döntöttem, a szomszédasszonyt kérem meg, hogy etesse meg Csipet és Csupot. Átmentem, megbeszéltem vele. Meglepődött, de nem mondott nemet. Odaadtam neki a pót kulcsomat, nem magyaráztam túl, miért megyek, és hová, az ő elismerésére nem áhítóztam.

Cudar rossz éjszakám volt. Gyakorlatilag egy szemhunyasnyit sem aludtam. Forgolódtam, átolvastam az előadást, amit a prágai konferenciára szántam, de képtelen voltam figyelni, Silas Andersenét forgattam, vagy csak bámultam bele a sötétségbe. Egyszer sem gondoltam arra, ki tehetné, ki gyilkolhatta meg a ba-

rátomat, csak az járt a fejemben, hogy már nem beszélgethetünk soha többé. Lényegében magamat sajnáltam.

Másnap pontban kilenckor ott ültem egy rendőrségi irodában, egy íróasztal előtt, az új szegedi rendőrkapitányság épületében. Az asztal túloldalán a nyomozó kávé ivott, ahogy az egy nyomozótól elvárható, bár nem papírpohárból, hanem csészéből.

- Kér egy kávé? - kérdezte.

Igent mondtam, s pár perc múlva kaptam egy kifejezetten finom feketét. Néhány éve még bárhol ihatott az ember ilyet, manapság viszont már nem könnyű igazán jó kávéra akadni. Mialatt elkortyoltam, elmeséltem, hogyan ismertem meg Silast, és milyen kapcsolatban voltunk, miért mentem el hozzá előző nap. A nyomozó figyelmesen végighallgatott, az első szótól az utolsóig rögzítette, amit elmondtam.

- Köszönöm, ennyi elég lesz - kapcsolta ki a diktafont. - Ezt majd beírja a gép, átnézzük, utána valamelyik nap bejön aláírni. Jó lesz akkor is, ha visszatér Prágából, nem sürgős az ügy.

- Nincs is több kérdése? - álmélkodtam.

A nyomozó a fejét rázta.

- Tudjuk, ki volt a tettes - jegyezte meg mintegy mellékesen.

- Gondolom, nem árulhatja el - dünnyögtem.

A nyomozó furcsán, kurtán, vakkantásszerűen fölnevetett.

- Egy szervezet ölte meg - közölte aztán. - Menekülteket gyilkolnak. Többet viszont tényleg nem mondhatok. Hivatalosan ennyit sem lett volna szabad, jól látja.

- És miért pont őt?

- Bocsásson meg az otrombaságért, de erre a banda szemszögéből vélhetően egyetlen válasz létezik.

- Éspedig?

- Az, hogy miért pont őt ne?

Fölálltunk és elbúcsúztunk, megszorítottuk egymás kezét. Alapvetően szimpatikusnak találtam. A különös nevetésétől és attól függetlenül, amit utoljára mondott.

- Kérem, erről ne beszéljen senkinek - mondta, amikor az ajtóhoz kísért. - Nem szeretnénk, ha híre menne, hogy ilyesféle bűnszervezetek léteznek nálunk.

- Értem. Tartom a szám.

- Az mindenkinek jó. Beleértve magát is. Ha mégis beszélne, nincs kire vagy mire hivatkoznia, mi minden összeesküvés-elméletet, minden ostoba kombinálást tagadunk.

- Értem. Tartom a szám - ismételttem lehangoltan.

Az utcára lépve azonnal az arcomba vágott egy maréknyi port a szél. Ezúttal sem zavart. Hozzászóktam. Mint oly sok másához. Úgy nőttem föl, hogy egy biztonságos mikrokozmoszban élek. Gyerekkoromtól kezdve estéről estére lát-

tam a híradóban a nagyvilágban dúló háborúkat, polgárháborúkat; a pogromokat; a tüntetéseket, amiket szinte mindig véresen vertek le; a kiabálástól, ordítástól, sikoltástól eltorzult arcokat; az orosz tankokat Mongóliában; az Észak-Koreát letaroló zsoldosereg pusztításait, amiről mindenki tudja, hogy az Egyesült Államok állt mögötte, de senki sem tudja bizonyítani; a kurd-török háború rémképeit; Andersen ledőlő szobrát egy újonnan épült, karcsú minaret tövében; a kínai katonai elitegységek összeütkezésait a muszlim milíciákkal Afrika Egyenlítőnél délre eső vidékein; a szétzúzott arcú szobrokat Párizs közterein; az egyre magasabb falakat, szögesdróttal és nem ritkán géppuskafészkekkel a tetejükön; a székhelyét az Újvilágba áthelyező pápa után a Vatikán üres épületeiben pózoló, önmagukat fotózó üres tekinteteket; a masírozó lépteiket figyelő ijedt arcokat. Mindezt és még oly sok minden mást láttam nap nap után a világháló képernyőin, de néző voltam csupán, semmi több. Úgy tűnt, nem érhet el hozzám mindaz, amit nézek, s amiből valamennyit meg is látok. És lám, mégis elért. Silast ugyanabból az okból gyilkolták meg, ami miatt a világ tönkremegy. Első pillantásra könnyű volna azt állítani, meg tudom nevezni ezt az okot, mégsem tehetem, mert hiába tűnik egyszerűnek, korántsem az; hiába sorolok magamban kézenfekvő fogalmakat magyarázat gyanánt – egyik sem pontos és kielégítő. Nagyképűség azzal büszkélkedni, mennyi mindent értünk. Alig valamit. És szinte semmi fontosat. Anyám már fiatal korában megérezte ezt, többnyire föl is adta, hogy megindokolja az eseményeket, a tetteket. Ugyanezt érzem én is. Mind jobban és erősebben, s már nem csak ösztönösen. Emiatt hagyom egyre többször félbe a diskurzusokat.

Nem lesz nehéz hallgatnom arról, amit a nyomozótól megtudtam. Hogy nem vagyunk kívülállóak. Hogy nem tudunk azok maradni. Nem nehéz hallgatnom, mert nem akarom megosztani ennek a tudásnak a terhét másokkal (Silas halálával nem is nagyon maradt kivel). És értem, miért várják el tőlem a hallgatást. Senki nem akar nézőből szereplővé válni. Ebben a színjátékban nem.

Holnap elutazom Prágába, a konferenciára, ami már nem jelent olyan sokat számomra, mint tegnap jelentett. Szereplő leszek, legalábbis nemrég még ezt gondoltam. Ma már tudom, hogy még nem, még nem leszek igazán az. A legnagyobb játszmában még nem, azt még csak figyelem. És ahogy telik az idő, napról napra jobban szorongok majd, mikor kell nekem, mikor kell nekünk is színre lépni.